

Rödl & Partner

Echo

Data: 03.02.2022

Dotyczy: [Rzeczpospolita](#)

NIEMOŻLIWOŚĆ SPEŁNIENIA ŚWIADCZENIA A ODPOWIEDZIALNOŚĆ ODSZKODOWAWCZA

Po zawarciu umowy może dojść do sytuacji, gdzie jedna ze stron nie jest w stanie wywiązać się ze zobowiązania na skutek wystąpienia nieprzewidzianych okoliczności, które pozostają całkowicie niezależne od jej woli. Jakie wywołuje to skutki prawne dla obu stron umowy?

W obrocie gospodarczym mamy często do czynienia z tzw. umowami wzajemnymi, gdy obie strony zobowiązują się, że świadczenie jednej z nich ma być odpowiednikiem świadczenia drugiej. Jeśli jedno ze świadczeń wzajemnych stało się niemożliwe wskutek okoliczności, za które żadna ze stron odpowiedzialności nie ponosi, wówczas strona, która miała to świadczenie spełnić, nie może żądać świadczenia wzajemnego. Jeśli świadczenie stało się niemożliwe na skutek okoliczności, za które dłużnik nie ponosi odpowiedzialności, zobowiązanie to wygasa.

Kwestię niemożności spełnienia jednego ze świadczeń wzajemnych wyjaśnia art. 495 § 1 Kodeksu cywilnego (KC). Przepis ten wskazuje, że w razie niezawinionej niemożności spełnienia świadczenia, osoba zobowiązana do jego spełnienia nie może żądać świadczenia wzajemnego. Nie ma jednak mowy o negatywnych konsekwencjach po stronie podmiotu obowiązanej w przypadku, gdy spełnienie świadczenia stało się niemożliwe bez jego winy.

Przykład:

Przedsiębiorca Jan Kowalski zajmuje się sprzedażą maszyn, które wcześniej importuje od zewnętrznego dostawcy. Piotr Nowak zainteresowany ofertą Jana Kowalskiego po dokonaniu uzgodnień podpisał z przedsiębiorcą umowę sprzedaży konkretnego modelu maszyny XYZ1, którą następnie Jan Kowalski zamówił u swojego zewnętrznego dostawcy. Po pewnym czasie przedsiębiorca został poinformowany przez dostawcę, że nie jest on w stanie zrealizować zamówienia, ponieważ produkcja maszyny XYZ1 została wstrzymana, a żaden inny importer nie posiada tego modelu maszyny w swojej ofercie. Między stronami nie obowiązują żadne dodatkowe postanowienia umowne dotyczące kwestii odszkodowawczej, zarówno w łączącej ich umowie, jak i ogólnych warunkach sprzedaży. Jan Kowalski nie jest w stanie spełnić swojego świadczenia wzajemnego polegającego na sprzedaży maszyny XYZ1 i tym samym umowa sprzedaży nie może dojść do skutku.

ODPOWIEDZIALNOŚĆ NA PODST. ART. 495 § 1 KC

Na podstawie wyżej przedstawionego stanu faktycznego nasuwa się pytanie, czy Piotr Nowak jako druga strona umowy może z tego tytułu liczyć na odszkodowanie na podstawie przepisów, które dotyczą niemożności spełnienia świadczenia, tj. na podst. art. 495 § 1 KC?

Z niemożliwością świadczenia uregulowaną w powyższym przepisie mamy do czynienia w sytuacji, gdy następuje ona po powstaniu stosunku zobowiązaniowego, a więc w opisanym przykładzie po podpisaniu umowy sprzedaży maszyny. Co prawda zobowiązanie do sprzedaży konkretnej maszyny XYZ1 powstało, jednak stało się ono w późniejszym czasie niemożliwe w taki sposób, że nie tylko Jan Kowalski jako dłużnik, lecz także żaden inny podmiot nie jest w stanie spełnić tego świadczenia (ten konkretny typ maszyny nie jest już dostępny w sprzedaży). Mamy więc do czynienia z obiektywnością niemożliwości świadczenia, która oznacza, że świadczenie stało się niemożliwe w ogóle i dotyczy to każdego innego podmiotu, który mógłby się znaleźć na miejscu dłużnika. Równocześnie nie może mieć miejsca sytuacja, gdzie dłużnik (Jan Kowalski) przy jednoczesnym niespełnieniu świadczenia wskutek wyżej opisanej niemożliwości, domagałby się zapłaty od drugiej strony umowy.

Powyższy stan faktyczny można rozważać również przy uwzględnieniu innego przepisu (art. 475 § 1 KC), który stanowi, że zobowiązanie wygasa, jeśli nie ma możliwości realizacji świadczenia na skutek okoliczności, za które dłużnik nie odpowiada. Oznacza to, że w opisanym przypadku Jan Kowalski wskutek rezygnacji jego dostawcy zewnętrznego z dostawy maszyny, a więc ze względu na okoliczność całkowicie niezależną od niego, nie jest zobowiązany do spełnienia świadczenia, a także wyłączona zostaje odpowiedzialność odszkodowawcza po jego stronie. Obowiązuje zasada, zgodnie z którą dłużnik nie może pozostać zobowiązany do spełnienia czegoś, co stało się niemożliwe. Nie ma podstaw, aby go obciążyć negatywnymi konsekwencjami zaistniałej sytuacji. To prowadzi do wniosku, że łącząca Jana Kowalskiego oraz Piotra Nowaka umowa sprzedaży nie może dłużej trwać.

ODPOWIEDZIALNOŚĆ NA ZASADACH OGÓLNYCH

Przywołane przepisy nie regulują kwestii odpowiedzialności odszkodowawczej po stronie dłużnika za niespełnienie świadczenia. Jeśli jednak okazałoby się, że niemożliwość spełnienia świadczenia nie jest obiektywna, a więc istnieje możliwość spełnienia świadczenia (w opisanym wyżej przykładzie np. poprzez pozyskanie maszyny od innego dostawcy), wtedy niespełnienie świadczenia prowadzi do odpowiedzialności odszkodowawczej na ogólnych zasadach – przy braku dodatkowych postanowień obowiązujących między stronami.

Marcin Pater, młodszy prawnik w [krakowskim biurze Rödl & Partner](#)

Maciej Oczkowski, młodszy prawnik w [krakowskim biurze Rödl & Partner](#)